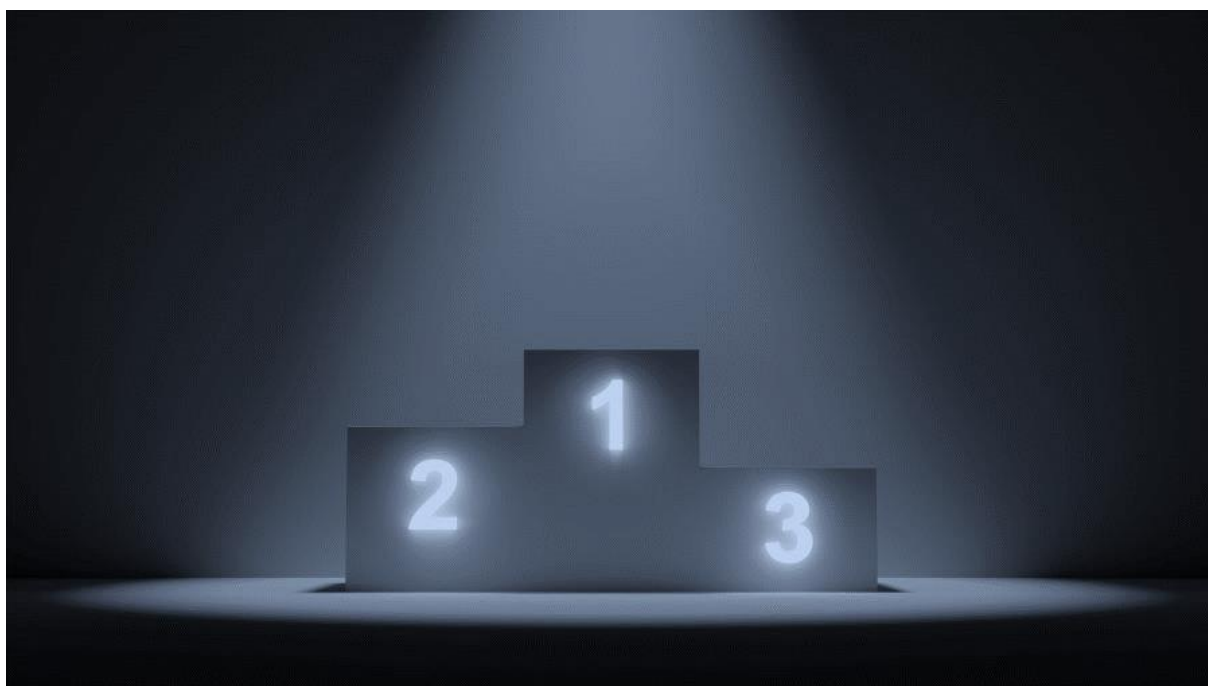

EVROPSKÝ INDEX DOVEDNOSTÍ: PODROBNĚJŠÍ POHLED NA VÝSLEDKY ČESKÉ REPUBLIKY

Česká republika si stále drží prvenství v Evropském indexu dovedností. Od roku 2021 nicméně zaznamenává mírný pokles skóre i v návaznosti na krizi způsobenou pandemií covidu-19. Celkově dobré výsledky při bližším zkoumání odhalují i slabá místa.

Česká republika dosáhla v roce 2024 v [Evropském indexu dovedností](#), jehož cílem je měřit výkonnost jednotlivých zemí v oblasti rozvoje a využití dovedností, opět nejlepšího výsledku. Umístila se na 1. místě ze 31 zemí (kromě zemí EU se připojil ještě Island, Norsko, Švýcarsko a Velká Británie) s celkovým skóre 70,4 z možného maxima 100 bodů.

Prvenství si přitom ČR drží již od prvního roku, kdy byl tento index vydán, tedy od roku 2017. Z hlediska trendu v posledních letech můžeme konstatovat, že po roce 2021 došlo k mírnému poklesu hodnoty tohoto indexu, patrně v důsledku nepříznivého dopadu pandemie covidu-19. Od roku 2023 hodnota skóre opět stoupá, ovšem předcovidové úrovně zatím nedosáhla. Přestože si Česká republika v tomto komplexním ukazateli stále drží prvenství, podrobnější pohled ukazuje na některá slabá místa a nepříznivé trendy.

CO JE EVROPSKÝ INDEX DOVEDNOSTÍ?

Evropský index dovedností (ESI) vyvinutý [Cedefopem](#) je složený ukazatel, který měří výkonnost systémů dovedností jednotlivých zemí, monitoruje změny v průběhu času a poskytuje přehled o možných oblastech zlepšení. Rovněž poskytuje podporu pro politický rámec EU v oblasti rozvoje odborného vzdělávání a přípravy, zejména pro Evropský pilíř sociálních práv (European Pillar of Social Rights) a Evropskou agendu dovedností (European Skills Agenda).

ESI charakterizuje národní systémy dovedností komplexně. Zahrnuje nejen oblast rozvoje dovedností obyvatelstva, ale klíčovou roli přisuzuje i aktivaci dovedností v zaměstnání a jejich přizpůsobení potřebám trhu práce. Tato myšlenka se odráží ve třech pilířích indexu:

- Rozvoj dovedností (Skills development), představuje vzdělávací a školicí aktivity země a bezprostřední výstupy tohoto systému z hlediska rozvinutých dovedností.
- Aktivace dovedností (Skills activation) zahrnuje ukazatele přechodu ze vzdělávání do práce spolu s mírou aktivity na trhu práce pro různé skupiny obyvatelstva.
- Sladění potřeb trhu práce a dovedností (Skills matching) představuje míru úspěšného využití dovedností a sleduje, do jaké míry jsou dovednosti dostupné na trhu práce efektivně sladěny s poptávkou.

Teoretický rámec Evropského indexu dovedností

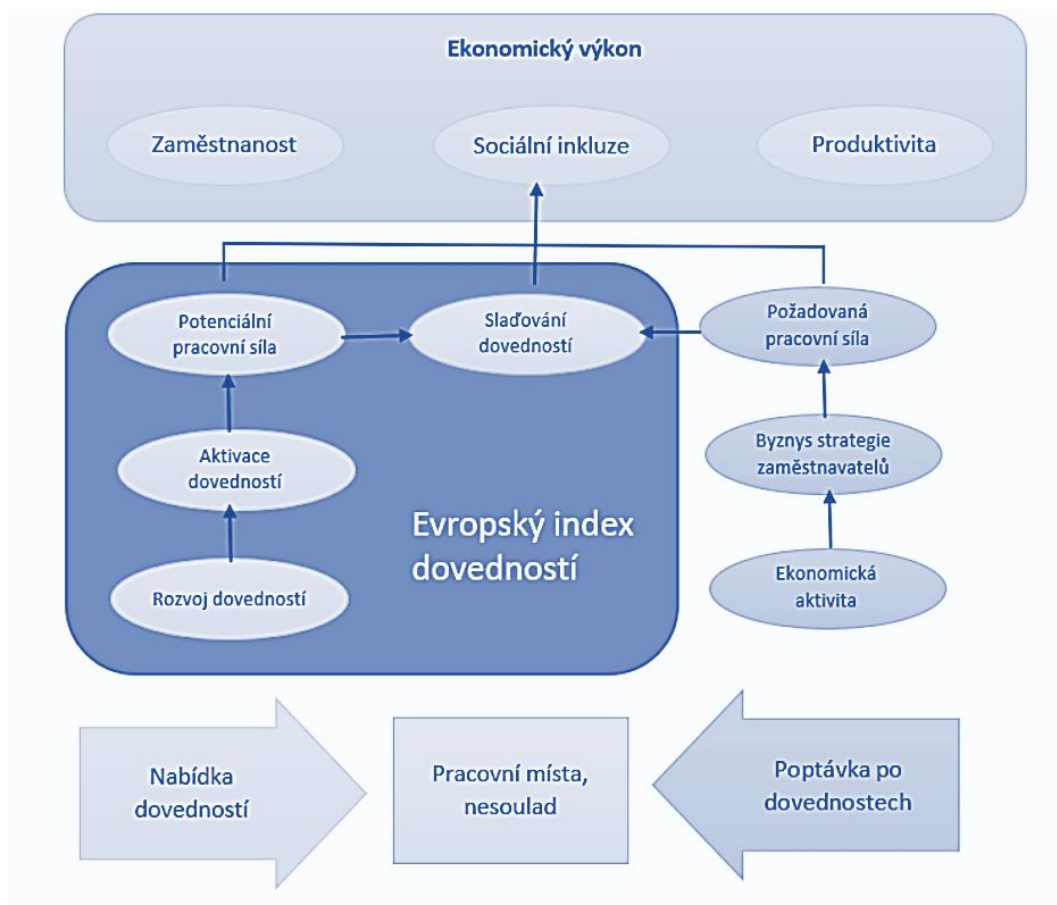
Evropský index dovedností vychází z vícerozměrného konceptu „systému dovedností“, kdy je třeba celek rozložit na jednodušší části, které je možné zachytit pomocí jednotlivých indikátorů.

Úlohou systému dovedností je zajistit, pokud je to možné, aby poptávka po dovednostech byla uspokojena nabídkou dovedností, a to způsobem, který optimalizuje využití dovedností dostupné pracovní síly.

Systém dovedností může plnit několik rolí, včetně:

- poskytování dovedností, které země potřebuje, anebo se očekává, že je bude v budoucnu potřebovat (včetně rekvalifikace a zvyšování kvalifikace);
- aktivace dovedností na trhu práce poskytováním dostateku pracovních příležitostí různým skupinám v populaci;
- přizpůsobení, pokud je to možné, aspirací, zájmů a schopností jednotlivců potřebám pracovní síly trhu.

SCHÉMA TEORETICKÉHO RÁMCE PRO KONSTRUKCI ESI

Zdroj: Cedefop

Úlohou systému dovedností je sladit potenciální kvalifikovanou pracovní sílu (nabídku) s potřebami zaměstnavatelů (poptávka). Poptávka po pracovní síle je určena povahou a rozsahem ekonomické činnosti a obchodními strategiemi na straně zaměstnavatelů. Potenciální pracovní síla (strana nabídky) je definována systémem rozvoje dovedností (vzdělávací soustavou a celoživotním učením) a aktivací, resp. účastí pracovníků na trhu práce. Stupeň úspěšného sladění dovedností je tak výsledkem souhry mezi stranou nabídky a poptávky.

System pilířů a indikátorů Evropského indexu dovedností

ESI má tři pilíře k posouzení toho, jak dobře jsou systémy dovedností formovány, jaké dosahují výkonnosti, jak aktivizují a vyrovnávají kvalifikační rezervy v rámci svých ekonomik. Každý pilíř je dále rozčleněn do dílčích pilířů, v jejichž rámci jsou indikátory uspořádány do souvisejících skupin. Celkem tak má ESI tři pilíře, šest subpilířů a 15 ukazatelů.

SCHÉMA STRUKTURY ESI

ESI – Evropský index dovedností						
Pilíře	Rozvoj dovedností		Aktivace dovedností		Sladování dovedností	
Subpilíře	Základy vzdělání	Odborná příprava a jiné vzdělávání	Přechod na trh práce	Participace na trhu práce	Využívání dovedností	Nesoulad mezi nabídkou a poptávkou dovedností
Indikátory	Počet dětí na učitele	Účast na dalším vzdělávání	Předčasné odchody ze vzdělávání	Ekonomická aktivita (věk 25–54)	Dlouhodobá nezaměstnanost	Překvalifikovanost vzdělaných
	Podíl populace s min. středním vzděláním	Podíl studentů odborných programů	Zaměstnanost absolventů	Ekonomická aktivita (věk 20–24)	Nedobrovolné částečné úvazky	Nizkopříjmoví mezi vzdělanými (ISCED 5–8)
	Čtenářská, matematická a přírodovědná gramotnost dětí	Digitální dovednosti				Shoda úrovně vzdělání a profese

Zdroj: Cedefop

V následujícím přehledu se můžeme podívat podrobněji na jednotlivé indikátory, tak jak jsou seskupeny do tří hlavních pilířů.

Pilíř Rozvoj dovedností (Skills development)

Pilíř Rozvoj dovedností představuje výkon vzdělávacího systému dané země, tedy jinými slovy vzdělávací aktivity a jejich výstupy v podobě získaných dovedností. Tento pilíř se skládá ze dvou dílčích subpilířů: Základy vzdělávání a Odborná příprava a jiné vzdělávání.

• Subpilíř Základy vzdělávání

- *Počet dětí na učitele v předškolním vzdělávání*

Indikátor měří poměr žáků k učitelům na úrovni preprimárního vzdělávání (od tří let do zahájení primárního vzdělávání). Nižší hodnota je interpretována jako lepší výsledek.

- *Podíl populace s minimálně středním vzděláním*

Indikátor měří podíl populace ve věku 15–64 let s alespoň středním vzděláním (ISCED11 úroveň 3–8). Vyšší hodnota vnímána jako lepší výsledek.

- *Čtenářská, matematická a přírodovědná gramotnost žáků (data ze šetření PISA)*

Ukazatel měří průměrné skóre ve čtení, matematice a přírodních vědách 15letých žáků na základě dat ze šetření PISA (poslední výsledky PISA 2022 byly zveřejněny v prosinci 2023). Vyšší hodnota je interpretována jako lepší výsledek.

- **Subpilíř Odborná příprava a jiné vzdělávání**

- *Účast na dalším vzdělávání*

Ukazatel udává podíl populace ve věku 25–64 let, která se účastnila formálního nebo neformálního vzdělávání v posledních čtyřech týdnech předcházejících šetření (data z Výběrového šetření pracovních sil). Další vzdělávání po ukončení počátečního vzdělávání je považováno za nástroj růstu produktivity pracovní síly a řešení nesouladu v oblasti dovedností požadovaných na trhu práce. Vyšší hodnota ukazatele je tedy interpretována jako lepší výsledek.

- *Žáci odborného vzdělávání a přípravy*

Ukazatel měří podíl populace navštěvující programy odborného vzdělávání (na úrovni 3 podle ISCED11). Odborné vzdělávání a příprava jsou vnímány jako cesta k zajištění rozvoje dovedností v širokém spektru profesních oblastí. Rovněž hrají roli při zajišťování nižší míry předčasného ukončování školní docházky a usnadňují přechod ze školy na trh práce. Vyšší hodnota je interpretována jako lepší výsledek.

- *Vysoké digitální dovednosti*

Ukazatel měří podíl jednotlivců, kteří vykonávali více než jednu digitální aktivitu v rámci skupiny digitálních dovedností (informace, komunikace, řešení problémů, software). Ukazatel monitoruje plnění plánu Evropské agendy dovedností, která stanoví, že podíl dospělých ve věku 16–74 let majících alespoň základní digitální dovednosti by měl do roku 2025 dosáhnout 70 %. Indikátor je užitečný pro popis obecné digitální gramotnosti a dovedností v oblasti využívání internetu. Vyšší hodnota je interpretována jako lepší výsledek.

Pilíř Aktivace dovedností (Skills activation)

Pilíř Aktivace dovedností zahrnuje indikátory přechodu ze vzdělávání do zaměstnání spolu s měřením míry ekonomické aktivity různých skupin obyvatel na trhu práce. Všechny ukazatele sledované v rámci tohoto pilíře vycházejí z dat šetření pracovních sil EU (EU Labour Force Survey – EU-LFS). Pilíř má dva subpilíře: Přechod na trh práce a Participaci na trhu práce.

- **Subpilíř Přechod na trh práce**

- *Předčasný odchod ze vzdělávání*

Indikátor měří podíl populace ve věku 18–24 let, která nedosáhla středního vzdělání (úroveň vzdělání podle ISCED11 0, 1, 2 nebo 3c krátké) a neúčastnila se žádného formálního ani neformálního vzdělávání během čtyř týdnů před průzkumem. Osoby, které předčasně odcházejí, jsou ohroženy celoživotně nižšími výdělky a nezaměstnaností. Předčasný odchod také přináší vysoké veřejné a společenské náklady, proto je nižší hodnota tohoto indikátoru interpretována jako lepší výsledek.

- *Zaměstnanost absolventů*

Indikátor sleduje podíl zaměstnaných ve věkové skupině 20–34 let, kteří úspěšně dokončili střední nebo terciární vzdělání (1–3 roky před referenčním rokem zjišťování) a kteří již nepokračují ve vzdělávání. Vyšší hodnota je interpretována jako lepší výsledek.

- **Subpilíř Participace na trhu práce**

- *Míra aktivity (ve věku 25–54 let)*
- *Míra aktivity (ve věku 20–24 let)*

Tyto dva ukazatele měří zaměstnané a aktivní osoby jako podíl na celkové populaci stejného věku kohorty ve dvou intervalech 25 až 54 let a 20 až 24 let. Vyšší hodnoty indikátorů jsou interpretovány jako lepší výsledky.

Pilíř Sladování potřeb trhu práce a dovedností (Skills matching)

Pilíř představuje míru úspěšného využití dovedností, sleduje, do jaké míry jsou dovednosti na trhu práce sladěny s poptávkou. Tento pilíř má dva subpilíře: Využívání dovedností a Nesoulad mezi nabídkou a poptávkou dovedností.

- **Subpilíř Využívání dovedností**

Dva ukazatele v tomto dílčím pilíři vycházejí z EU-LFS (EU Labour Force Survey).

- *Dlouhodobá nezaměstnanost*

Indikátor měří procento lidí, kteří jsou nezaměstnaní po dobu 12 měsíců nebo déle ve vztahu k celkovému počtu aktivních osob na trhu práce. Nižší hodnota znamená lepší výsledek.

- *Nedobrovolné částečné úvazky*

Indikátor měří podíl pracovníků ve věku 15–74 let, kteří pracují na částečný úvazek, protože nejsou schopni najít práci na plný úvazek, na aktivním obyvatelstvu. Jedná se o indikátor neefektivního využití pracovní síly a jejich dovedností. Nižší hodnota je tedy interpretována jako lepší výsledek.

- **Subpilíř Nesoulad mezi nabídkou a poptávkou dovedností**

- *Překvalifikovanost vzdělaných*

Ukazatel měří podíl zaměstnaných osob ve věku 25–34 let s vysokým vzděláním, (úroveň ISCED11 5 až 8), kteří zastávají pracovní místa, která neodpovídají jejich vzdělání podle Mezinárodní klasifikace povolání (ISCO 1–3). Hodnotí neefektivní využití dovedností vysoce vzdělaných zaměstnanců pracujících na méně kvalifikovaných pozicích. Ukazatel byl vypočítán pomocí mikrodat z EU-LFS (EU Labour Force Survey). Nižší hodnota je interpretována jako lepší výsledek.

- *Nízkopříjmoví mezi vzdělanými*

Indikátor ukazuje neefektivní využití dovedností vysoce vzdělaných zaměstnanců (ISCED11 5–8), kteří pobírají jen nízkou mzdu. Nižší hodnota znamená lepší výsledek. Ukazatel byl vypočten z mikrodat šetření Životní podmínky (EU-SILC – EU Statistics on Income and Living Conditions).

- *Shoda úrovně vzdělání a profese*

Ukazatel porovnává úroveň dosaženého vzdělání pro každé povolání v každém odvětví a posuzuje, jak těmto požadavkům odpovídá dosažené vzdělání zaměstnanců. Měří jak výskyt nedostatečné kvalifikace, tak i překvalifikovanost. Vychází z databáze OECD Skills for Jobs. Nižší hodnota je interpretována jako lepší výsledek.

VÝSLEDKY ČESKÉ REPUBLIKY V PILÍŘÍCH ESI

Podívejme se nyní podrobněji na souhrnné výsledky České republiky podle jednotlivých pilířů, subpilířů a indikátorů, které jsou v nich obsaženy (viz tabulka níže). Dále se zaměříme nejen na vývoj indikátorů v jednotlivých pilířích, ale i změny v pořadí, které ukazují oblasti, ve kterých se Česká republika ve srovnání s ostatními zeměmi zlepšuje a kde naopak zaostává.

VÝSLEDKY ČESKÉ REPUBLIKY V ESI – INDIKÁTORY ZA ROK 2022 A 2024

Pilíř	Subpilíř	Indikátor	Hodnota skóre		Rozdíl 2024-2022
			2022	2024	
Skills index			69,3	70,4	1,1
Rozvoj dovedností			58,7	60,5	1,8
	Základy vzdělávání		69,7	70,3	0,6
		Počet dětí na učitele v předškolním vzdělávání	57,1	60,6	3,5
		Podíl populace s min. středním vzděl.	93,4	93,4	0,0
		Čtenářská, matem. a přírod. gramotnost	62,7	60,1	-2,6
	Odborná příprava a jiné vz.		47,7	50,7	2,9
		Účast na dalším vzdělávání	14,5	27,1	12,6
		Podíl studentů odborných prog.	92,2	89,8	-2,4
		Vysoké digitální dovednosti	31,7	31,7	0,0
Aktivace dovedností			54,3	53,9	-0,4
	Přechod na trh práce		68,0	64,2	-3,8
		Předčasné odchody ze vzdělávání	63,8	68,8	5,0
		Zaměstnanost absolventů	74,3	57,3	-17,0
	Účast na trhu práce		40,6	43,7	3,0
		Ekonomická aktivita (věk 25-54)	58,0	61,3	3,3
		Ekonomická aktivita (věk 20-24)	23,3	26,0	2,8
Sladění doved. a potřeb trhu práce			90,7	92,4	1,7
	Využití dovedností		99,1	99,1	0,0
		Dlouhodobá nezaměstnanost	97,8	97,8	0,0
		Nedobrovolné částečné úvazky	100,0	100,0	0,0
	Nesoulad dovedností		85,1	88,0	2,9
		Překvalifikovanost vzdělaných	69,6	74,6	4,9
		Nízkopříjmoví mezi vzdělanými	84,9	94,1	9,2
		Shoda úrovně vzdělání a profese	97,5	97,5	0,0

Zdroj: Cedefop

PILÍŘ SLADĚNÍ DOVEDNOSTÍ A POTŘEB TRHU PRÁCE

Pilířem, ve kterém Česká republika dosahuje dlouhodobě nejlepších výsledků, je **Sladění dovedností a potřeb trhu práce (Skills matching)**, kde celkové skóre za rok 2024 dosáhlo 92,4 bodů, přičemž od roku 2022 došlo ke zlepšení o 1,7 bodu. Podobně jako v předchozích letech získala Česká republika v tomto pilíři v roce 2024 první místo. Z hodnot uvedených v následující tabulce je přitom zřejmé, že výborných výsledků dosáhla ČR téměř ve všech dílčích indikátorech zahrnutých do tohoto pilíře, kdy se s výjimkou indikátoru *Překvalifikovanost vzdělaných* pohybujeme na předních místech žebříčku sledovaných zemí.

PILÍŘ SLADĚNÍ DOVEDNOSTÍ A POTŘEB TRHU PRÁCE – HODNOTY A POŘADÍ INDIKÁTORŮ

	Hodnota skóru		Pořadí		Změna skóru 2024-2022	Rozdíl v pořadí 2024-22
	2022	2024	2022	2024		
Využití dovedností	99,1	99,1	1	1	0,0	0
<i>Dlouhodobá nezaměstnanost</i>	97,8	97,8	2	3	0,0	1
<i>Nedobrovolné částečné úvazky</i>	100,0	100,0	1	1	0,0	0
Nesoulad dovedností	85,1	88,0	1	1	2,9	0
<i>Překvalifikovanost vzdělaných</i>	69,6	74,6	9	7	4,9	-2
<i>Nízkopříjmoví mezi vzdělanými (ISCED 5-8)</i>	84,9	94,1	1	1	9,2	0
<i>Shoda úrovně vzdělání a profese</i>	97,5	97,5	1	1	0,0	0

Zdroj: Cedefop

Vysokého hodnocení dosáhla ČR zejména v subpilíři **Využití dovedností** (skóre 99,1). Indikátorem, ve kterém je bodové ohodnocení ČR v rámci tohoto subpilíře dokonce maximální (skóre 100), je nízký *podíl nedobrovolných částečných úvazků*. Myšlenka tohoto indikátoru vychází ze skutečnosti, že v řadě zemí je práce na částečný úvazek nouzovým řešením v důsledku nedostatku pracovních míst. V ČR je ovšem poptávka po pracovní síle vysoká a částečné úvazky jsou využívány jen okrajově. Pozitivní výsledek v tomto indikátoru tak má i svoji stinnou stránku, kdy nízká nabídka částečných úvazků omezuje možnosti pracovního zapojení některých skupin obyvatelstva, např. matek s malými dětmi nebo seniorů. Na straně poptávky po částečných úvazcích pak hraje roli nižší životní standard ve srovnání se západními zeměmi, který způsobuje, že vysoké procento zaměstnanců si nemůže práci zkrácený úvazek z finančních důvodů dovolit.

Dobrý výsledek v subpilíři **Využití dovedností** je ovlivněn také příznivým výsledkem dalšího indikátoru, kterým je *dlouhodobá nezaměstnanost* (skóre 97,8 bodů). Zde Česká republika v roce 2022 obsadila druhé místo a v roce 2024 se posunula na 3. místo v žebříčku. Tento relativně pozitivní výsledek souvisí se skutečností, že navzdory tomu, že ČR byla ve srovnání s jinými zeměmi EU významněji postižena ekonomickou krizí v souvislosti s covidem-19, míra nezaměstnanosti se příliš nezvýšila. I v případě absolventů středních škol došlo po roce 2020 ke zvýšení míry nezaměstnanosti jen přechodně a přes trvající ekonomickou stagnaci se hodnoty od roku 2023 postupně vrací na předcovidovou úroveň (Vojtěch, Novotná, 2023). Na druhé straně negativním jevem, který je spojen s dlouhodobě velmi nízkou nezaměstnaností, je nedostatek pracovní síly. Zároveň je vysoká i nabídka málo placených pracovních míst pro lidi s nízkou kvalifikací, což ukazuje, že nedostatek pracovní síly může částečně souviset se zastaralou ekonomickou strukturou orientovanou především na průmyslovou výrobu s nízkou přidanou hodnotou a skutečností, že firmám se nevyplatí nahrazovat levnou pracovní sílu zvýšenými investicemi do automatizace a robotizace výroby.

V rámci druhého subpilíře **Nesoulad dovedností** (celkový skór 88 bodů) se ukázal velmi dobrý výsledek zejména v ukazateli *Shody úrovně kvalifikace a vykonávané profese*. V roce 2024 dosáhl skór 97,5 bodu, což znamená první místo sledovanými zeměmi. Uvedený indikátor porovnává, do jaké míry úroveň vzdělání, která je potřebná pro jednotlivá povolání v každém odvětví, odpovídá vzdělání zaměstnanců. Pravděpodobným vysvětlením, proč ČR spolu s dalšími postkomunistickými zeměmi dosahuje dobrých výsledků, je, že převážná většina profesí v ekonomice vyžaduje středoškolské vzdělání, což koresponduje s tím, že většina populace dosahuje alespoň středoškolského vzdělání. Negativní stránkou je, že podíl populace s vysokoškolským vzděláním je v ČR v porovnání s jinými zeměmi EU výrazně podprůměrný (v roce 2023 činil ve věkové kategorii 25–64 let 27 % oproti hodnotě EU 35,1 %). Závažné pak je, že velmi nízké procento vysokoškolsky vzdělaných je i v mladší věkové skupině 25–34 let (33,7 % oproti 43,1 za EU) (Eurostat, 2024a). Česká republika se tak zatím ani nepřibližuje cíli EU zvýšit podíl mladých s terciárním vzděláním do roku 2030 na 45 % (Rada EU, 2021). Určitou roli může hrát skutečnost, že v ČR převládají delší magisterské programy, ale také to, že asi třetina studentů bakalářských programů ze studia odejde a již se nevrátí (Kreplová, 2023).

Kromě určitého paradoxu, že podprůměrný podíl vysokoškolsky vzdělané populace patrně může přispívat k dobrému výsledku v ukazateli *Shody úrovně kvalifikace a vykonávané profese*, je třeba vzít také v úvahu,

že ukazatel měří pouze shodu kvalifikačního stupně, nepostihuje tedy nedostatky v obsahu kvalifikací ani nedostatek konkrétních profesí, se kterými se potýká trh práce.

V rámci subpilíře **Nesoulad dovedností** je pozitivní také výsledek v indikátoru *Nízkopříjmoví mezi vzdělanými*, který vychází z podílu vzdělaných zaměstnanců (ISCED11 5–8), kteří dostávají jen nízkou mzdu a pracují tedy na pozici, kde není efektivně využívána jejich kvalifikace. V tomto indikátoru ČR obsadila 1. místo a zároveň zde došlo v posledních letech k výraznému bodovému zlepšení (+ 9,2 bodu na 94,1). I tento dobrý výsledek ovšem může souviset s nízkým podílem vysokoškolsky vzdělané populace, která tak snadněji získává odpovídající finanční ocenění na trhu práce.

Slabší výsledek se naopak ukázal v indikátoru *Překvalifikovanost vzdělaných*, který měří podíl zaměstnaných osob ve věku 25–34 let s vysokým vzděláním (úroveň ISCED11 5 až 8), kteří pracují na méně kvalifikovaných pozicích. I tady ovšem došlo ke zlepšení, kdy v roce 2024 získala ČR skóre 74,6 a vystoupala v žebříčku na 7. místo. Převážná většina pracovníků s vyšším vzděláním si tedy odpovídající zaměstnání najde.

Závěrem můžeme konstatovat, že Česká republika v pilíři **Sladění dovedností a potřeb trhu práce** v rámci Evropského indexu dovedností dosahuje výborných výsledků. Na druhé straně určitým problémem je skutečnost, že takto vyjádřená shoda zřejmě odpovídá současnému ekonomickému modelu založenému zejména na levné pracovní síle a nízké přidané hodnotě. V situaci trvající ekonomické stagnace se přitom stále častěji hovoří o potřebě přejít směrem ke znalostně více náročné ekonomice, která bude klást na kvalifikaci zaměstnanců vyšší požadavky (Katz, 2024).

PILÍŘ ROZVOJ DOVEDNOSTÍ

Z hlediska úspěšnosti druhým pilířem, ve kterém ČR dosahuje poměrně dobrého výsledku, je pilíř **Rozvoj dovedností** (Skills development). V tomto pilíři se Česká republika umístila v roce 2022 na 10. místě a v roce 2024 klesla na 11. místo, a to navzdory dosažení mírně vyššího skóre (60,5). V zásadě tak můžeme konstatovat, že z hlediska sledovaných indikátorů v této oblasti ČR víceméně stagnuje.

Pilíř se skládá ze dvou subpilířů: **Základy vzdělávání**, kde ČR získala 70,3 bodu a posunula se od roku 2022 z 8. místa na 5. pozici, a **Odborná příprava a jiné vzdělávání**, kde dosažené bodové ohodnocení je nižší (50, 7) a z hlediska porovnání s ostatními zeměmi došlo naopak k poklesu ze 13. místa na 15. pozici v žebříčku. V případě obou subpilířů jsou výsledky výrazně ovlivněny základními charakteristikami českého vzdělávacího systému.

V prvním subpilíři **Základy vzdělávání** se pozitivně projevuje zejména *vysoký podíl populace s minimálně středoškolským vzděláním*, kdy v tomto indikátoru ČR obsadila druhé místo (s 93,4 bodu). Součástí tohoto subpilíře je dále indikátor *čtenářská, matematická a přírodovědná gramotnost*, který vychází z hodnocení výsledků 15letých žáků v mezinárodním šetření PISA. ČR zde vykazuje ve srovnání s ostatními zeměmi mírně nadprůměrný výsledek (skóre 60,1). Zároveň se v porovnání s ostatními zeměmi pořadí ČR zlepšilo z 10. na 7. místo. Do tohoto pozitivního výsledku se promítlo poslední šetření PISA realizované v roce 2022, kdy hlavní testovanou doménou byla matematická gramotnost. Skutečností ovšem je, že průměrný výsledek z tohoto šetření se u většiny zemí od roku 2003 zhoršuje, takže pozitivní výsledek ČR není dán ani tak zlepšujícími se výsledky českých žáků v matematické gramotnosti, ale spíše tím, že se zhoršili méně než žáci v některých jiných zemích. Dalším významným negativním aspektem, který tento indikátor ovšem nepostihuje, je vysoká souvislost mezi dosaženými výsledky a socioekonomickým zázemím žáka, která je pro Českou republiku charakteristická (Boudová, Tomášek, Halbová, 2023).

Průměrného výsledku dosáhla Česká republika ve škále zachycující *počet dětí na učitele v předškolním vzdělávání*, přičemž mezi roky 2022 a 2024 došlo k mírnému zlepšení v relativním pořadí (z 15. na 14. místo).

V druhém subpilíři, kterým je **Odborná příprava a jiné vzdělávání**, je indikátorem, který významně přispívá k celkově dobrému výsledku, *vysoký podíl žáků v odborném vzdělávání* (89,8 bodů). Česká republika patří k zemím, kde kolem 70 % populačního ročníku nastupuje do středního odborného vzdělávání. Tato silná tradice spojená s průmyslovým charakterem výroby ovšem v posledních letech naráží na rostoucí zájem o všeobecné vzdělávání. Tento posun reflektuje i Dlouhodobý záměr vzdělávání ČR 2023–2027, který nově umožňuje krajům, aby zvýšily podíl gymnaziálních a lycejních tříd až na 50 %. Smyslem je především podpořit u žáků rozvoj kompetencí potřebných pro další studium, celoživotní učení a lepší uplatnění v praxi a podpořit adaptaci na nové požadavky trhu práce ve stále se proměňujícím ekonomickém prostředí (Mareš a kol., 2023). Větší důraz na všeobecné vzdělávání by také mohl omezit některé negativní jevy související

s kariérovou volbou, kdy si většina žáků volí svůj obor na střední škole již ve věku 15 let v době, kdy ještě nemají představu o svých možnostech ani profesích. Přibližně 30–40 % žáků po ukončení střední školy zahajuje profesní dráhu v jiném oboru, než který studovali na střední škole, případně část z nich koriguje svoji vzdělávací dráhu při výběru oboru na vysoké škole (Trhlíková, Novotná, 2022).

PILÍŘ ROZVOJ DOVEDNOSTÍ – HODNOTY A POŘADÍ INDIKÁTORŮ

	Hodnota skóru		Pořadí		Změna skóru 2024-2022	Rozdíl v pořadí 2024-22
	2022	2024	2022	2024		
Pilíř - Rozvoj dovedností - celkový výsledek	58,7	60,5	10	11	1,8	1
Základní vzdělávání	69,7	70,3	8	5	0,6	-3
Počet dětí na učitele v předškolním vzděl.	57,1	60,6	15	14	3,5	-1
Podíl populace s minimálně středním vzděl.	93,4	93,4	2	2	0,0	0
Čtenářská, matem. a přírod. gramotnost dětí	62,7	60,1	10	7	-2,6	-3
Odborná příprava a jiné vzdělávání	47,7	50,7	13	15	2,9	2
Účast na dalším vzdělávání	14,5	27,1	23	23	12,6	0
Podíl studentů odborných programů	92,2	89,8	2	3	-2,4	1
Vysoké digitální dovednosti	31,7	31,7	23	23	0,0	0

Zdroj: Cedefop

Zbývající dva indikátory v pilíři **Rozvoj dovedností** patří ke slabším místům výkonu českého systému. Na škále *vysokých digitálních dovedností* jsme dosáhli podprůměrného výsledku 31,2 bodů a obsadili až 23. příčku. Typicky slabšího výsledku Česká republika dosahuje také v míře *participace dospělé populace na dalším vzdělávání*, kde zůstáváme až na 23. místě. Podprůměrnou účast dospělých na dalším vzdělávání, a to zejména ve formálním vzdělávání, potvrzují i výsledky šetření Adult Education Survey 2022 (Český statistický úřad, 2024). Nejčastějším důvodem pro neúčast ve vzdělávání je přesvědčení, že osobě postačuje stávající rozsah znalostí a dovedností. Zároveň se v mezinárodním srovnání ukazuje, že v České republice je poměrně nízký podíl osob, které by se chtěly účastnit dalšího vzdělávání (9 % oproti 25 % za EU).

PILÍŘ AKTIVACE DOVEDNOSTÍ

Nejslabšího výsledku z hlediska bodového ohodnocení dosáhla Česká republika v pilíři **Aktivace dovedností** (Skills activation) (53,9) a ani vývoj v posledních letech není příliš pozitivní. Při porovnání bodového skóre došlo mezi roky 2022 a 2024 jen k velmi mírnému poklesu, ovšem z hlediska žebříčku zemí se ČR propadla ze 16. místa v roce 2022 až na 23. místo v roce 2024. I v rámci tohoto pilíře jsou výsledky, kterých dosahuje Česká republika v jednotlivých indikátorech, odlišné.

V subpilíři **Přechod na trh práce** se Česká republika zhoršila zejména v indikátoru *Zaměstnanost absolventů*, kde si od roku 2022 pohoršila z 8. až na 21. místo. Vliv měla patrně covidová krize, kdy se přechodně po roce 2020 poměrně výrazně zvýšila nezaměstnanost absolventů a k postupnému zlepšení dochází až po roce 2023 (Vojtěch, Novotná, 2023). Lepšího výsledku v rámci tohoto subpilíře jsme dosáhli v ukazateli *předčasných odchodů ze vzdělávání*. ČR v roce 2024 obsadila 13. pozici se skóre 68,8 bodu, což představuje zlepšení o jeden stupeň v žebříčku oproti roku 2022. Podíl předčasných odchodů žáků ze škol je v ČR tradičně nízký, nicméně v posledních letech má vývoj spíše kolísající průběh, na rozdíl od řady jiných zemí EU, kde toto procento klesá. Dosažené 13. místo potvrzuje, že Česká republika pozici premianta v této oblasti již ztratila. Významnou negativní roli hraje patrně i poptávka po nekvalifikované pracovní síle, kdy někteří žáci jsou více motivováni představou okamžitého výdělku než vzdálenými benefity po dokončení středního vzdělání. Problémem předčasných odchodů je souvislost se sociálně znevýhodněným prostředím žáků, která je zřejmá i z výrazných regionálních rozdílů a z vysokých podílů předčasných odchodů ve strukturálně postižených regionech (Eurostat, 2024b).

K celkovému poklesu v rámci pilíře **Aktivace dovedností** přispívá i snížení hodnoty indikátoru *ekonomická aktivita populace ve věku 25–54*, kde ČR obsadila v roce 2024 až 14. pořadí a pohoršila si o 5 příček od roku 2022. I zde platí obdobná hypotéza jako v ukazateli o zaměstnanosti absolventů, tedy že se v indikátoru z roku 2024 projevil covidové ekonomické zpomalení a případně i nástup energetická krize, které dopadly na ČR významněji než na řadu jiných zemí EU.

Podprůměrný a rovněž klesající skóre vyžaduje Česká republika také v posledním indikátoru tohoto pilíře, kterým je *ekonomická aktivita populace ve věku 20–24*. V roce 2024 jsme s výsledkem 26 bodů obsadili až 24. místo, což je jen o jednu příčku lepší pozice než v roce 2022. Je pravděpodobné, že nižší úroveň ekonomické aktivity v této věkové kohortě z dlouhodobého pohledu souvisí jednak s rodičovskou dovolenou, která je ve srovnání s ostatními zeměmi poměrně dlouhá, a jednak s relativně vysokým podílem mladých lidí studujících delší magisterské programy. Z hlediska krátkodobého se do nepříznivého výsledku patrně promítá vyšší míra nezaměstnanosti absolventů.

PILÍŘ AKTIVACE DOVEDNOSTÍ – HODNOTY A POŘADÍ INDIKÁTORŮ

	Hodnota skóru		Pořadí		Změna skóru 2024-2022	Rozdíl v pořadí 2024-22
	2022	2024	2022	2024		
Aktivace dovedností	54,3	53,9	16	23	-0,4	7
Přechod na trh práce	68,0	64,2	7	18	-3,8	11
<i>Předčasné odchody ze vzdělávání</i>	63,8	68,8	14	13	5,0	-1
<i>Zaměstnanost absolventů</i>	74,3	57,3	8	21	-17,0	13
Účast na trhu práce	40,6	43,7	21	22	3,0	1
<i>Ekonomická aktivita (věk 25-54)</i>	58,0	61,3	9	14	3,3	5
<i>Ekonomická aktivita (věk 20-24)</i>	23,3	26,0	25	24	2,8	-1

Zdroj: Cedefop

ZÁVĚR

ČR dosahuje v Evropském indexu dovedností výborných výsledků zejména v pilíři, který se vztahuje k oblasti **Sladění dovedností a trhu práce, kde si udržuje první místo**, a dále i v pilíři **Rozvoj dovedností**, kde se pohybujeme kolem 10. místa. Dobré výsledky v obou pilířích odrážejí především současnou ekonomickou situaci, kdy navzdory stagnaci je v ČR stále ještě velmi nízká míra nezaměstnanosti. Pozitivní dopad má i nastavení vzdělávacího systému, kdy většina populace získává alespoň střední vzdělání a dominantní vzdělávací proud představuje odborné vzdělávání.

Naopak slabších výsledků dosahuje ČR v oblasti **Aktivace dovedností**, kdy v tomto pilíři došlo k výraznému zhoršení ve srovnání s ostatními zeměmi EU. Zde se zřejmě projevil vliv covidové krize, kdy Česká republika oproti ostatním zemím zaostávala v nastartování ekonomického růstu, a předpokládat můžeme i negativní dopad energetické krize a války na Ukrajině.

Ačkoli můžeme hodnotit výsledek v Evropském indexu dovedností jako pozitivní, a to zejména zásluhou výborného výsledku v pilíři **Sladění dovedností a trhu práce**, neznamená to, že na mikroúrovni neexistuje strukturální nesoulad mezi dovednostmi a profesemi, které požadují zaměstnavatelé, a těmi, které jsou na trhu práce dostupné, a také to neznamená, že pracovníci disponují celou škálou dovedností, které zaměstnavatelé potřebují. Šetření shody mezi vzděláním a zaměstnáním ukazují, že 30–40 % ekonomicky aktivních obyvatel pracuje v profesích, kde dlouhodobě vůbec nevyužívá získanou formální kvalifikaci (Doležalová, 2020). Podobně šetření přechodu absolventů středních škol na trh práce (Trhlíková, Novotná, 2022) ukazují, že vysoký podíl absolventů středních škol ani neplánuje začít pracovat v profesi, pro jakou se ve škole připravovali. Nedostatek pracovní síly rovněž vede k tomu, že zaměstnavatelé často nemají možnost mezi uchazeči příliš vybírat.

V souvislosti s ekonomickou stagnací se zároveň stále častěji hovoří o vyčerpání současného ekonomického modelu založeného na levné pracovní síle a nutnosti provést významné strukturální změny, zajistit přechod na ekonomický model s vyšší přidanou hodnotou, včetně digitalizace a zefektivnění státní správy. Přesun od „montovny“ k technologicky vyspělé a efektivnější ekonomice ovšem bude klást na pracovní sílu zcela nové nároky a existující struktura tak patrně nebude z hlediska potřebných změn a budoucího ekonomického směřování vyhovující.

ZDROJE

- Boudová, S., Tomášek, V. & Halbová, B. (2023). *Národní zpráva PISA 2022*. Česká školní inspekce. https://www.csicr.cz/CSICR/media/Elektronicke-publikace/2023/NZ_PISA_2022/resources/pdfs/2023_NZ_PISA_2022_.pdf
- Cedefop. (2024). *European skills index*. European Centre for the Development of Vocational Training. <https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/european-skills-index>
- Český statistický úřad (2024). *Vzdělávání dospělých v České republice. Výstupy z šetření Adult Education Survey 2022*. https://csu.gov.cz/vykazy/setreni_o_vzdelavani_dospelych
- Doležalová, G. (2020). *Shoda dosaženého vzdělání a vykonávaného zaměstnání – 2019*. Praha. Národní pedagogický institut ČR. <https://www.infoabsolvent.cz/Temata/PublikaceAbsolventi?Stranka=9-0-175&NazevSeo=Shoda-dosazeneho-vzdelani-a-vykonavaneho->
- Eurostat. (2024a). *Population by educational attainment level, sex and age (%) - main indicators*. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/edat_lfse_03_custom_11995673/default/table?lang=en
- Eurostat. (2024b). *Early leavers from education and training by sex and NUTS 2 regions*. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/EDAT_LFSE_16/default/table?lang=en
- Katz, O. (2024). Inflace a příliš „jednoduché“ výrobky. Co sráží českou ekonomiku. *Seznam Zprávy*. 6. 3. 2024. <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/ekonomika-b2b-inflace-a-prilis-jednoduche-vyroby-co-srazi-ceskou-ekonomiku-247099>
- Kreplová, V. (2023). České univerzity jsou hrdé, když vyhodí spoustu studentů, míní odborník. *VysokeSkoly.cz*. 16. 10. 2023. <https://www.vysokeskoly.cz/clanek/ceske-univerzity-jsou-hrde-kdyz-vyhodi-spoustu-studentu-mini-odbornik>
- Mareš, J., Beran, J., Třeščíková, L., Horáčková, D. & kolektiv autorů MŠMT (2023). *Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky 2023–2027*. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. <https://msmt.gov.cz/file/61987/>
- Rada Evropské unie (2021). *Usnesení Rady o strategickém rámci evropské spolupráce v oblasti vzdělávání a odborné přípravy s ohledem na vytvoření Evropského prostoru vzdělávání a další vývoj po jeho dosažení (2021–2030)* (2021/C 66/01). In Úřední věstník Evropské unie. Svazek 66, 21 s. C 32021G0226(01). [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021G0226\(01\)&from=CS](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021G0226(01)&from=CS)
- Trhlíková, J. & Novotná, H. (2022). *Přechod absolventů středních škol na trh práce I. etapa – šetření 2021. Srovnání situace absolventů učební a maturitní úrovně vzdělání*. Národní pedagogický institut ČR. <https://www.infoabsolvent.cz/Temata/PublikaceAbsolventi?Stranka=9-0-179&NazevSeo=Prechod-absolventu-strednich-skol-na-trh-prace-I->
- Vojtěch, J. & Novotná, H. (2023). *Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním – 2023*. Národní pedagogický institut ČR. <https://www.infoabsolvent.cz/Temata/PublikaceAbsolventi?Stranka=9-0-191&NazevSeo=Nezamestnanost-absolventu-skol-se-strednim-a->

O dokumentu

Text pro ReferNet ČR zpracovala Ing. Jana Trhlíková na základě dat [European skills index](#) (Cedefop).

Foto od [Joshua Golde](#) na [Unsplash](#)